

Brzeziński, Zbigniew J.

Marcin Kacprzak (1888-1968)

Rocznik Mazowiecki 3, 341-350

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZBIGNIEW J. BRZEZIŃSKI

MARCIN KACPRZAK
(1888—1968)

Activity of Marcin Kacprzak (1888—1968)

Zgon Marcina Kacprzaka, który nastąpił w lipcu 1968 roku, stanowił niepowetowaną stratę dla polskiej medycyny, dla polskiej higieny, dla polskiego świata lekarskiego, dla naszej młodzieży lekarskiej. Szczególnie boleśnie odczuł go jednak społeczny ruch w dziedzinie higieny i medycyny społecznej, a w ruchu tym środowisko warszawskie i woj. warszawskiego. Z tym bowiem środowiskiem był Marcin Kacprzak przez prawie całe swoje zawodowe życie związany. Stanowił niepowtarzalny element tego środowiska. Nie chodzi w tym przypadku wyłącznie o fizyczną obecność jego urzekającej, bogatej osobowości, lecz o swoisty klimat, jaki wokół siebie wytwarzał, a który udzielał się otoczeniu. Dotyczy to wszystkich towarzystw i instytucji, w jakich działał. Krąg osób, które Go znały, jest niezwykle szeroki. Bardzo wielu znało Go z Jego świetnych artykułów ogłaszanych w czasopismach naukowych, społecznych, kulturalnych, a nawet w prasie codziennej. Wielu poznało Go osobiście. Jedni w sporadycznych kontaktach, inni we wspólnej działalności, niektórzy w bezpośredniej współpracy, część w dalszej lub bliższej zawodowej, koleżeńskiej i towarzyskiej przyjaźni. Niezależnie jednak od częstości lub dystansu współpracy i kontaktów, Marcin Kacprzak wzbogacał każdego o część swej wszechstronnej wiedzy, głębokiej mądrości, szczerego umiłowania człowieka, o część swej społecznej pasji działacza.

Szczególnie wiele zawdzięcza zmarłemu Mazowsze i Podlasie. Tkwił On organizacyjnie w wielu poczynaniach społecznych na tym obszarze. Interesował się rozwojem oświaty i kultury na wsi oraz w małych miasteczkach. Był filarem zbiórek na Społeczny Fundusz Budowy Szkół i Internatów w woj. warszawskim, których wynikami żywo się interesował.

Marcin Kacprzak

wał. Przez 6 lat był przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Obchodów Tysiąclecia (1960—1966) przy Warszawskim Wojewódzkim Froncie Jedności Narodu. Pod Jego kierunkiem Komisja Tysiąclecia wzmogła badania naukowe, mające na celu wszechstronne i obiektywne naświetlenie dziejów Polski, ze szczególnym uwzględnieniem procesu historycznego rozwijającego się na Mazowszu i Podlasiu. Dzięki prof. drowi Marcynowi Kacprzakowi bogaty i wszechstronny program obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego był realizowany przy pełnym współdziałaniu wszystkich środowisk, instytucji i organizacji społecznych oraz placówek naukowo-badawczych i środowisk twórczych.

Marcin Kacprzak był badaczem. Umiał dostrzegać i rejestrować fakty,

wymagał od siebie i innych rzetelności i ścisłości w ich przedstawianiu i interpretacji — był surowy w ocenach i nie uznawał pod tym względem kompromisów.

Był uczonym — umiał wyczytać z faktów więcej, niż mówił ich zewnętrzny kształt — umiał dostrzegać w nich prawidłowości i wyprowadzać uogólnienia. I właśnie w tym, a nie w zdolności jasnowidzenia, miała swe źródło Jego zadziwiająca zdolność przewidywania.

Był działaczem — nie kontemplował rzeczywistości, uczył się jej nie dla filozoficznych biernych rozważań. Badał rzeczywistość po to, aby ją zmieniać — tworzyć w oparciu o naukowo ścisłe realia.

Był jednak przede wszystkim człowiekiem w najpełniejszym sensie tego słowa. Człowiekiem o wyjątkowej wrażliwości na sprawy ludzkie. Był humanistą. A humanizm, jak mówił, obudził się w człowieku w tym momencie, kiedy uznał on w innej istocie ludzkiej podobną sobie i poczuł do niej zwykłą życzliwość.

Cechowała Go osobowość, w której skojarzyły się racjonalizm i przenikliwość badacza z pasją społecznika i humanisty, z której obok krytycznego spojrzenia naukowca przebijała cierpliwość wychowawcy, życzliwość do ludzi i przywiązanie do ziemi, z której pochodził. Z tej nieprzeciętnej osobowości, a nie tylko z głębokiej, wszechstronnej wiedzy

i daru pióra, bierze początek Jego wielokierunkowa i wielopłaszczyznowa działalność i tak bogata twórczość.

Urodził się w 1888 r. w Podolszycach k/Płocka na Mazowszu. Medycynę studiował w Paryżu. W roku 1915 otrzymał dyplom lekarza. Przez pewien okres czasu pracował jako lekarz ziemski w guberni pskowskiej, a następnie brał czynny udział w zwalczaniu epidemii chorób zakaźnych na terenie Związku Radzieckiego.

W 1921 r. wrócił do kraju i natychmiast rozpoczął pracę jako lekarz sanitarny w Warszawie. Nawiązał jednocześnie bliski kontakt z Państwowym Zakładem Higieny i jako wybijający się higienista został wysłany w 1922 r. do Stanów Zjednoczonych. Studiował tam higienę i statystykę zdrowotną. Po dwuletnich studiach otrzymał stopień doktora zdrowia publicznego, powrócił do kraju i objął stanowisko kierownika Oddziału Statystyki i Epidemiologii oraz wykładowcy medycyny społecznej w Państwowej Szkole Higieny.

Poza pracą w Państwowym Zakładzie Higieny, której wynikiem jest obszerna lista prac naukowych, Marcin Kacprzak wykładał higienę na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej i Wydziale Humanistyki Uniwersytetu Warszawskiego, a przez pewien czas i w Wolnej Wszechnicy. Rozwijał też równoległe szeroką działalność społeczną. Reprezentował lewicowy nurt ruchu społeczno-lekarskiego i był prezesem Towarzystwa Medycyny Społecznej. Współpracował z Instytutem Spraw Społecznych. Od 1928 r. redagował czasopismo „Zdrowie”, był współredaktorem innych pism. Np. razem z Hirszfeldem i Szymanowskim prowadził „Medycynę Doświadczalną i Społeczną”, a z gronem lekarzy zgrupowanych wokół Towarzystwa Medycyny Społecznej „Warszawskie Czasopismo Lekarskie”, w którym redagował dział medycyny społecznej.

Szczególnie żywą działalność rozwijał w dziedzinie ochrony zdrowia ludności wiejskiej. Współpracował z lewicowymi organizacjami ludowymi, inicjował i organizował liczne akcje, kursy, wystawy, konkursy. Rozpatrując jednostkę ludzką w nierozzerwalnym związku ze środowiskiem, widział konieczność świadomego, czynnego wpływania na poprawę zdrowia społeczeństwa poprzez opartą na naukowych podstawach akcję profilaktyczną nie ograniczoną do spraw sanitarnych, lecz obejmującą całokształt problematyki zdrowotnej łącznie z opieką lekarską. Występował z ostrą krytyką polityki zdrowotnej uprawianej przez władze międzywojennej Polski. Oskarżycielską wymowę wyników swoich badań przeciwko ówczesnemu ustrojowi społeczno-ekonomicznemu uzupełniał programem działania i poszukiwał warunków jego realizacji. Nie był związany formalnie z żadnym ruchem politycznym, lecz kolejne prace

wyraźnie wykazywały kierunek, w którym ewoluowały Jego poglądy. Krytyczny, lecz wolny od uprzedzeń, śledził przemiany w dziedzinie opieki zdrowotnej dokonujące się w Związku Radzieckim i widział w tym systemie postępową formę ochrony zdrowia.

Po wyzwoleniu Marcin Kacprzak poświęcił się głównie pracy dydaktyczno-wychowawczej. W 1945 r. mianowany został profesorem zwyczajnym i objął Katedrę Higieny w Łodzi. W roku następnym przeniósł się na Wydział Lekarski do Warszawy i od 1948 r. był jego dziekanem. W 1953 r. został rektorem nowo powstałej Akademii Medycznej i piastował tę godność, wybierany na następne kadencje, do 1962 r.

Nazwisko Jego było szeroko znane na terenie międzynarodowym. W ciągu wielu lat współpracował blisko z sekcją Higieny Ligi Narodów, uczestnicząc w licznych zjazdach i konferencjach międzynarodowych. Po wojnie brał udział w pracach Światowej Organizacji Zdrowia od początków jej powstania i był współautorem konstytucji tej organizacji. Za pracę na polu medycyny społecznej w skali międzynarodowej otrzymał jako jeden z pierwszych najwyższe wyróżnienie Światowej Organizacji Zdrowia, nagrodę Leona Bernarda. Był członkiem Akademii Nauk Medycznych ZSRR oraz członkiem szeregu naukowych towarzystw zagranicznych.

Ogłosił drukiem ponad czterysta publikacji. Pierwsza praca, która ukazała się w roku 1924, poświęcona jest badaniom nad rozrodczością gruźlicy. Otwiera ona cykl wielu późniejszych opracowań poruszających główne problemy epidemiologii gruźlicy w Polsce. Należy wymienić wśród nich „Krzywą spadku gruźlicy”, „Gruźlicę w miastach polskich” (1932), „Problemy gruźlicy” (1934), „Gruźlica na wsi” (1938). W pracach tych autor przedstawiał obszernie ówczesne poglądy na epidemiologię gruźlicy, analizował przebieg tej choroby w Polsce i w szeregu innych krajów, formułował oryginalne wnioski i uogólnienia o jej biologicznych i społecznych aspektach i przedstawiał oparty na naukowych podstawach program walki z gruźlicą w kraju.

Drugą obszerną grupę publikacji Marcina Kacprzaka stanowią prace z dziedziny epidemiologii ostrych chorób zakaźnych. W 1925 r. ukazała się analiza epidemiologiczna „Błonica w Warszawie za pięciolecie 1920—1924”, w 1927 r. „Epidemiologia doświadczalna” i „Epidemiologia porażenia dziecięcego”, a w latach następnych: „Odra w latach powojennych”, „Epidemiologia duru brzuszego”, „Podstawy walki z chorobami zakaźnymi”, „Czynnik społeczny w chorobach zakaźnych” i inne. Specjalnej wzmianki wymaga zainicjowana w 1928 r. „Kronika Epidemiologiczna”, ukazująca się co kwartał w „Medycynie Doświadczalnej”, a następnie w „Zdrowiu Publicznym”. Były to naukowe analizy, w których autor

przedstawiał sytuację epidemiologiczną w Polsce na tle sytuacji w innych krajach, uzupełniał ją własnym komentarzem i wnioskami. Podsumowanie i uogólnienie prac Marcina Kacprzaka z epidemiologii chorób zakaźnych znajdujemy w „Epidemiologii ogólnej” (1956). Jest to obszerna monografia, która, poruszając najważniejsze problemy epidemiologiczne w chorobach zakaźnych, ujmuje je pod kątem historyczno-społecznym i często prowadzi do filozoficznych uogólnień.

W Jego pracach z epidemiologii zwraca uwagę nowoczesne, zilościowane traktowanie zjawisk zdrowotnych w populacjach ludzkich. Był On na naszym terenie pionierem stosowania metod statystyki matematycznej w medycynie. Znał te metody gruntownie i wydajnie w badaniach wykorzystywał. Jednocześnie zwalczał nieumiejętne i w konsekwencji bezwartościowe, z naukowego punktu widzenia, posiłkowanie się danymi liczbowymi. „Postępowanie takie — pisał — powoduje stratę czasu, dyskredytuje przedmiot”. Uważał, „że żadna dobrze zorganizowana służba zdrowia nie może istnieć i rozwijać się należycie bez statystyki, umożliwiającej rzeczową analizę powikłanych zjawisk społecznych”. Ze szczególnym naciskiem podkreślał znaczenie metod statystyki matematycznej w epidemiologii. Metody te — mówił — nie tylko pozwalają mierzyć zjawiska, lecz wyrażać je w postaci wzorów matematycznych, które pomagają odtworzyć przeszłość i przewidywać przyszłość zdrowotną populacji.

Niezwykle cenny dorobek naukowy Marcina Kacprzaka stanowią prace nad stworzeniem koncepcji i form organizacyjnych powszechnego, społecznego systemu opieki zdrowotnej. Punktem wyjścia do urzeczywistnienia tego zamierzenia były studia nad stanem zdrowia i warunkami ludności oraz jej potrzebami w zakresie opieki lekarskiej. W roku 1927 ogłosił pracę pt. „Zdrowie Warszawy w okresie powojennym”, potem ukazała się publikacja: „O stanie zdrowia publicznego w Polsce” i inne.

Wyjątkowe zaniedbania w dziedzinie ochrony zdrowia Marcin Kacprzak dostrzegał na wsi mazowieckiej. Dlatego szczególną uwagę skupił na problematyce wiejskiej. W roku 1937 ogłosił monografię pt. „Wieś płocka”. Ta obszerna, oparta na starannie przeprowadzonych badaniach terenowych praca przedstawiała obraz warunków bytowania ówczesnej wsi mazowieckiej, jej stanu zdrowotnego i opieki lekarskiej i w sposób rzeczowy ukazywała zaniedbania w ochronie zdrowia ludności wiejskiej. Zagadnienia te Marcin Kacprzak dyskutował również w takich publikacjach, jak: „Stan opieki zdrowotnej ludności wiejskiej”, „Czego nam potrzeba” i innych. Porównywał sytuację w Polsce z sytuacją w innych krajach. Owocem tych studiów są liczne rozprawy i artykuły: „Sprawy sanitarne w Stanach Zjednoczonych”, „Z zagadnień sanitarnych Anglii”,

„Wrażenia z pobytu w Mediolanie”, „Reorganizacja wydziałów lekarskich w Rosji”, „Z zagadnień węgierskiej służby zdrowia”, „Szkolenie lekarzy higienistów w Rosji” i inne. Studiował i oceniał krytycznie formy organizacyjne i działalność polskiej służby zdrowia. Znalazło to wyraz w takich pracach, jak „Organizacja służby zdrowia w Polsce”, po zniesieniu Ministerstwa Zdrowia, „Powstanie i rozwój ośrodków zdrowia”, „Czy należy robić oszczędności na zdrowiu publicznym?” i inne.

Te lata badań, doświadczeń i poszukiwań dróg poprawy stanu zdrowotnego społeczeństwa i opieki lekarskiej nad ludnością doprowadziły Go do zrozumienia „wielkiej zależności zagadnień zdrowotnych od ustrojowych i społecznych”. Podsumował i uogólnił swoje wnioski w głośnej rozprawie programowej pt. „Prawo do zdrowia i jego realizacja”. „Zdrowie obywatela przestało być jego własnością prywatną” — pisał tam, domagając się od państwa podjęcia obowiązku opieki zdrowotnej nad społeczeństwem i deklarując prawo do zdrowia za jedno z podstawowych praw obywatelskich.

Następnym krokiem było już żądanie powszechnej, dostępnej dla wszystkich pomocy lekarskiej. Koncepcję tę rozwinął do pełnych rozmiarów w opracowywanym w czasie drugiej wojny światowej i okupacji, a ogłoszonym w pierwotnym nie zmienionym brzmieniu w 1947 r. „Projekcie ustawy o publicznej służbie zdrowia”. Ta niewielka, 6-stronicowa publikacja stanowi podsumowanie doświadczeń i przemyśleń Marcina Kacprzaka w okresie międzywojennego dwudziestolecia. Lektura projektu po 25 latach od jego powstania pozwala dobrze poznać rozległość spojrzenia autora na sprawy ochrony zdrowia. Zaskakująca świeżość wielu sformułowań zdaje się przeczyć okresowi czasu, który upłynął od ich powstania.

W pierwszym punkcie programu głosi: „Sprawy dotyczące opieki nad zdrowiem ludności i polityki ludnościowej należą do najważniejszych zadań państwa. Władze państwowe we wszystkich swoich poczynaniach muszą na pierwszym miejscu stawiać ilościowy i jakościowy rozwój ludności, zmierzając jednocześnie do stworzenia takich warunków zewnętrznych, aby każda jednostka ludzka miała szanse rozwinięcia do maksimum swych zdolności fizycznych i duchowych”.

Zadania służby zdrowia nakreślone są szeroko: „od zapewnienia każdemu obywatelowi w chorobie pełnowartościowej, jednakowej dla wszystkich pomocy lekarskiej”, poprzez zaopatrzenie w leki, leczenie zakładowe itd., do szeroko pojętych zadań w dziedzinie zapobiegania i zagadnień ludnościowych. Zapobiegawcze zadania służby zdrowia ujmuje wszechstronnie, włączając poza tradycyjną problematyką, obejmującą higienę środowiska oraz zwalczanie chorób zakaźnych i społecznych — także

opiekę nad dzieckiem i macierzyństwem, sprawy wychowania fizycznego, higienę psychiczną oraz wychowanie zdrowotne ludności. Zadaniem tymi obciąża wszystkie jednostki organizacyjne służby zdrowia (szpitale i inne zakłady lecznicze, ośrodki zdrowia itd.), które powinny prowadzić jednocześnie akcję leczniczą i zapobiegawczą. Program porusza szereg innych istotnych zagadnień, takich jak sprawy nadzoru fachowego, współdziałanie szpitali z lecznictwem otwartym.

Marcin Kacprzak postulował wykonanie swego szerokiego programu stopniowo, wyznaczając pełną realizację w ciągu lat 30. Dzięki nowym warunkom ustrojowym w Polsce Ludowej, dane Mu było widzieć pełną realizację większości postulatów wcześniej. W pewnych dziedzinach rzeczywistość poszła dalej, niż przewidywał, jednak niektóre z zadań są nadal aktualne.

Jego twórczość miała doniosłe znaczenie dla samego przedmiotu higieny. Już przed wojną pisał o higienie jako dyscyplinie naukowej, o zawodzie higienisty i praktyce profilaktycznej w Polsce, wykazując konieczność ich unowocześnienia. Zwalczał poglądy, że „higiena nie jest nauką, że nic albo niewiele może, że do zajmowania się higieną niepotrzebne są żadne specjalne kwalifikacje, każdy lekarz bowiem już z racji swego wykształcenia jest higienistą”. Atakował anachroniczne rozumienie higieny jako synonimu czystości i spraw sanitarno-porządkowych. Wykazywał szkodliwość błędnego rozumowania utożsamiającego zdolność do administracji z biegłością na polu higieny, ze znajomością przedmiotu.

Higiena wykładana przez Marcina Kacprzaka była nauką współczesną, nie ograniczającą zakresu swoich zainteresowań do zagadnień sanitarnych. Rozumiał ją jako naukę, która, po pierwsze — zajmuje się badaniem wpływu na zdrowie szeroko pojmowanego środowiska, łącznie ze środowiskiem społecznym i czynnikami psychicznymi, po drugie — ustala związki przyczynowe między czynnikami środowiska a zdrowiem populacji ludzkich i, po trzecie — opracowuje środki, metody i programy działalności praktycznej, mającej na celu ochronę zdrowia społeczeństwa.

W licznych pracach podkreślał społeczną stronę problematyki higienicznej. „Winna ona odgrywać większą rolę — pisał — niż my dotąd byliśmy w stanie ją wprowadzić”. I dalej: „Higienista... musi być człowiekiem, który umie myśleć kategoriami społecznymi, umie patrzeć na świat z punktu widzenia interesów społecznych, umie wczuć się w nie, obserwować życie społeczne ze strony higieny, jak lekarz leczący człowieka dotkniętego chorobą, ze strony patologii jednostki”.

Pracując w Katedrze Higieny, opracował szereg podręczników uniwersyteckich. W roku 1957 ukazała się pod Jego redakcją „Medycyna

zapobiegawcza w praktyce lekarskiej”, w 1958 r. „Higiena szkolna”, a w 1961 r. „Higiena ogólna”.

Mówiąc o higienie jako o przedmiocie wykładanym w uczelniach lekarskich, zapowiadał perspektywę zespalandia leczenia i profilaktyki. „Jestem głęboko przekonany — pisał w 1932 roku — że z rozwojem leczenia o charakterze społecznym, wraz ze zdobywającą coraz nowsze dziedziny medycyną zapobiegawczą — musi następować radykalna zmiana i w szkoleniu lekarskim na uniwersytetach... to postawi także pracę higienisty na innych zupełnie podstawach, to zespoli higienistę z lekarzem praktykiem, co kiedyś musi nastąpić”.

Marcin Kacprzak, jako dydaktyk i wychowawca, obejmował swoją działalnością trzy środowiska o różnym zasięgu: pierwszy, ten największy — to całe społeczeństwo. Był na tym polu pionierem współcześnie pojętego wychowania zdrowotnego. Wykraczał daleko poza tradycyjne formy oświaty sanitarnej. Twierdził, że na oświacie, na rozpowszechnianiu wiedzy o zdrowiu nie można poprzestać. Trzeba wychowywać społeczeństwo, wyrabiać nawyki higieniczne, kształtować kulturę zdrowotną. Szedł jeszcze dalej. Wiązał ściśle sprawy zdrowia z zagadnieniami rozwoju ekonomiczno-społecznego.

Obowiązkiem wychowania zdrowotnego obciążał całą służbę zdrowia: każdy pracownik służby zdrowia — mówił — musi być propagatorem, nauczycielem i wychowawcą w sprawach zdrowia. Będąc w działaniu zgodny z głoszącymi przez siebie poglądami, sam uczył i wychowywał społeczeństwo. Jedną z miar sukcesów na tym polu są losy wielu Jego haseł, które stały się tak popularne, że zdobyły bezimiennosc.

Drugie środowisko, na które Marcin Kacprzak jako wychowawca wpływał, to cały polski świat lekarski. Pisał o zawodzie lekarza, o jego obowiązkach, o etyce lekarskiej, o humanizmie w medycynie. „Wykonywanie czynności lekarskich nie wiąże się dziś z funkcjami kapłańskimi, nie jest też rękoczynnictwem. Medycyna nie jest już ani posłannictwem, ani rzemiosłem, ale pięknym zawodem, który ma za zadanie opiekę nad zdrowiem człowieka zarówno w chorobie i cierpieniu, które wiedza lekarza ma usuwać lub łagodzić, jak i wówczas, kiedy człowiekowi nic nie dolega. Medycyna dzisiejsza bierze czynny udział w kształtowaniu nowego człowieka fizycznie i duchowo, w jego dostosowaniu do środowiska, w jakim ma żyć i pracować” — pisał w „Racji stanu lekarskiego”. Tamże sformułował podstawową zasadę współczesnej etyki lekarskiej, czyniąc ten zawód moralnie odpowiedzialnym „za zorganizowanie takiej opieki nad zdrowiem ludności, żeby każdy obywatel otrzymał w potrzebie wszystko, co medycyna dać może”.

Trzecim środowiskiem Jego działalności wychowawczej była młodzież, głównie, choć nie tylko, lekarska. Pracował z nią z pasją, żarli-

wością i oddaniem, ufał jej i wierzył w nią. Pisał jeszcze w roku 1938: „Sam należę do starszego pokolenia lekarzy i pod wielu względami z młodymi się nie zgadzam, ale w brak ideowych pobudek, w brak tęsknoty do szczęścia ogólnoludzkiego w młodym pokoleniu nie wierzę”.

Czego uczył, w jakim kierunku kształtował charaktery, czego oczekiwał od swoich wychowanków? Pragnął, żeby byli dobrymi lekarzami, biegłymi pod względem fachowym, przywiązanymi do zawodu i otaczającymi Go szacunkiem. Chciał wyrobić w nich humanistyczny stosunek do pacjenta. Pisał: „Lekarz stykający się z ludźmi wszystkich środowisk, przerażonych śmiercią, chorobą, rozstaniem się, powinien być humanistą. Stosunek pełny humanizmu, w którym jest i zrozumienie, i współczucie, może być bardziej potrzebny choremu niż leki”. Pragnął, aby lekarz patrzył na chorego nie jak na bardzo złożony mechanizm, który w wyobraźni trzeba rozłożyć na narządy, tkanki i komórki, lecz jak na żywego człowieka, który w całości jest innym niż arytmetyczną sumą wszystkich tworzących go składników.

Jednocześnie chciał, aby lekarz nie ograniczał swoich zainteresowań do spraw wąskozawodowych, lecz był wrażliwy na sprawy swego kraju, na troski współobywateli, aby rozumiał i umiał sprostać społecznej roli, jaką ma do spełnienia. Wierzył, że nowy ustrój społeczny zapewni nie tylko rozwój nauki i postawi człowieka w warunkach bytowania lepszych niż poprzedni, lecz również ułatwi zawodowi lekarskiemu rozwinięcie w pełni jego słuszych żądań i ambicji. Medycyna — mówił Marcin Kacprzak — ma tu szczególne zadanie, bo bez niej nie da się uczynić świata lepszym, a ludzi doskonalszymi i szczęśliwsiymi.

SUMMARY

With the death of Professor Dr. Marcin Kacprzak, late president of the Warsaw Medical Academy, the Polish health sciences and the medical profession as a whole suffered an irreparable loss, deeply felt in both Warsaw and all of Masovia and Podlasie. Particularly afflicted by his death were all civic endeavours in the matter of furthering hygiene and communal health — aims to which Marcin Kacprzak dedicated much time and effort throughout his life. It is not so much the physical participation in this kind of civic work of this captivating and highly intelligent man as, in particular, the specific atmosphere he emanated. This refers for the most part to his membership in medical societies and health institutes.

Specially indebted to the deceased are Masovia and Podlasie where he co-operated in organizing a variety of civic achievements. He was deeply interested in spreading education and cultural progress in the open country and in small towns; everywhere he also worked towards improving sanitary living conditions. He was always a firm supporter when it came to raising funds for what is called the Civic Funds towards Building Public and Boarding Schools in Warsaw Voivodeship,

and he never lagged in prying into the results of this action. For six years, from 1960 to 1966, he was chairman of the Voivodeship Committee of Celebrating Poland's Millenium, a branch of the Front of National Unity in Warsaw Voivodeship. With Marcin Kacprzak as leader, the Millenium Committee furthered research work towards creating a comprehensive and unbiased illustrative picture of Poland's history, with particular attention paid to the historical evolution of Masovia and Podlasie. And credit is due to Dr. Marcin Kacprzak's untiring effort, that finally the prolific and comprehensive programme of celebrating Poland's Millenium was put into effect, with the zealous participation of all social assemblages and institutions, all civic organizations, and all research and art centres.